فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

۱۵-۱- مهم‌ترین سیاست‌های پولی و اعتباری سال ۱۴۰۰

اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۰ مانند سایر کشورها، تحت‌تاثیر ادامه بحران همه‌گیری کرونا بود. شیوع این بیماری تمام ابعاد اقتصاد کلان، معیشت خانوارها، کسب و کار بنگاه‌ها و بودجه دولت را متاثر نمود. همچنین، مجموعه عوامل تحولات نرخ ارز و حذف ارز ترجیحی ۴۲۰۰ تومانی در این سال، موجب صعودی شدن نرخ متوسط دوازده ماهه تورم در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰ و سپس نزولی شدن آن تا پایان سال مذکور شد.

بانک مرکزی در سال ۱۴۰۰، با هدف ثبات‌بخشی به فضای اقتصادی کشور تلاش کرد با اجرای درست و به‌هنگام مجموعه‌ای از سیاست‌های پولی، اعتباری و ارزی و اعمال مقررات نظارتی در شبکه بانکی، تورم را مهار و از رشد تولید و اقتصاد حمایت کند. در این زمینه، تلاش‌های بانک مرکزی و اجرای اقدامات و تدابیر سیاستی و نظارتی موجب تداوم رشد مثبت تولید ناخالص داخلی (با نفت و بدون نفت) در این سال شد. همچنین، بانک مرکزی به منظور مدیریت نقدینگی و هدایت نرخ سود حول نرخ سود هدف (سیاستی) در بازار بین‌بانکی از ابزارهای دخالت غیر مستقیم (شامل عملیات بازار باز از طریق توافق بازخرید و بازخرید معکوس، تسهیلات قاعده‌مند و سپرده‌پذیری قاعده‌مند) برای اجرای سیاست پولی به طور منظم استفاده نمود. به علاوه، فعالیت کارگزاری بانک مرکزی برای برگزاری حراجهای هفتگی فروش اوراق بدهی دولتی در راستای دسترسی آسان‌تر بانک‌ها و موسسات اعتباری به اوراق بدهی دولت و ورود این اوراق به ترازنامه آنها برای توسعه عملیات بازار باز و امکان استفاده از تسهیلات قاعده‌مند، تقویت اتکای تامین مالی دولت به انتشار اوراق و جلوگیری از پولی شدن کسری بودجه دولت و بروز آثار تورمی آن در اقتصاد تداوم یافت.

بررسی تحولات نرخ سود در بازار بین‌بانکی نشان می‌دهد، میانگین موزون نرخ سود معاملات در بازار بین‌بانکی که در هفته ابتدایی سال ۱۴۰۰ حدودا در سطح ۲۰ درصد قرار داشت، طی یک روند کاهشی تا اواسط تیر ماه ۱۴۰۰ به ۱۷/۹ درصد رسید. در ادامه با شدت یافتن عرضه اوراق دولت از مرداد ماه سال مورد بررسی، ضمن فشار بر نرخ بازده اوراق، موجب کاهش ذخایر در بازار بین‌بانکی و صعودی شدن نرخ سود بین‌بانکی گردید؛ به طوری که این نرخ از اواخر آبان ماه تا اواسط دی ماه ۱۴۰۰ به بالای ۲۱ درصد بالغ گردید. سپس، نرخ سود در بازار بین‌بانکی پس از دوره‌ای در محدوده ۲۱ درصد، به‌تبع مواضع انبساطی بانک مرکزی، روندی کاهشی در پیش گرفت و از اواسط دی ماه تا آخر اسفند ماه ۱۴۰۰ به ۲۰/۲۴ درصد رسید. با توجه به وضعیت ناترازی بانک‌ها و عدم

کفایت ذخایر در بازار بین‌بانکی، اضافه برداشت بانک‌ها هم‌زمان با شدت یافتن عرضه اوراق دولت و همچنین ضرورت تودیع سپرده قانونی، وضعیت افزایشی پیدا کرد (هر چند وضعیت اضافه‌برداشت‌ها تحت‌تاثیر مولفه‌های دیگری نظیر واریز وجوه دولتی با نوساناتی نیز همراه بود).

نرخ متوسط بازده اسناد خزانه در بازار ثانویه که با طی روندی صعودی تا اوایل دی ماه ۱۴۰۰ به سطوح بالای ۲۵ درصد رسیده بود، هم‌زمان با اتخاذ مواضع انبساطی بانک مرکزی در بازار بین‌بانکی و کاهش نرخ این بازار در ماه‌های پایانی سال، از اوایل دی ماه تا اواسط بهمن ماه ۱۴۰۰ به سطح ۲۲/۳ درصد کاهش یافت؛ ولی دوباره با اندکی افزایش تا آخر اسفند ماه ۱۴۰۰ به ۲۳/۱۸ درصد رسید.

بانک مرکزی با هدف هدایت نرخ سود در بازار بین‌بانکی به سمت نرخ سیاستی، دالان نرخ سود بازار بین‌بانکی را در سال ۱۴۰۰ در دامنه ۱۴ تا ۲۲ درصد تنظیم کرد. شایان ذکر است، در این سال، نرخ سود سیاستی در ۲۳ مرداد ماه ۱۴۰۰، از ۲۰ درصد به ۱۸/۵ درصد رسید و تا آخر بهمن ماه این سال ادامه داشت و سپس، در ادامه سال به ۲۰ درصد بازگشت. همچنین، بانک مرکزی به تناسب شرایط آن مقطع زمانی، سقف نرخ سود علی‌الحساب سپرده‌های سرمایه‌گذاری (کوتاه‌مدت عادی ۱۰ درصد، کوتاه‌مدت ویژه سه ماهه و شش ماهه با سقف نرخ‌های ۱۲ و ۱۴ درصد، سپرده سرمایه‌گذاری با سررسید یک‌ساله و دوساله به ترتیب ۱۶ و ۱۸ درصد) را مانند سال قبل ادامه داد.

اجرای سیاست احتیاطی محدودیت بر رشد ترازنامه بانک‌ها و موسسات اعتباری براساس «ضوابط ناظر بر کنترل مقداری دارایی‌های شبکه بانکی کشور» به منظور کنترل رشد نقدینگی و تورم پیگیری شد. همچنین، اجرای مصوبه الزام بانک‌ها به نگهداری حداقل ۳ درصد از مانده کل سپرده‌های خود به صورت اوراق مالی اسلامی قابل معامله در بازار سرمایه که توسط خزانه‌داری کل کشور منتشر می‌شود، با هدف مدیریت مطلوب ریسک نقدینگی در شبکه بانکی، بهبود کیفیت ترازنامه آنها و تقویت ظرفیت استفاده از این اوراق در عملیات بازار باز و اعتبارگیری قاعده‌مند برای اجرای موثرتر سیاست پولی دنبال گردید.

کارگزاری بانک مرکزی با هدف تامین مالی دولت و پرهیز از پولی‌سازی کسری بودجه و آثار و تبعات پولی و تورمی ناشی از آن، کاهش هزینه‌های معاملاتی، تسهیل دسترسی بانک‌ها و موسسات مالی غیر بانکی به اوراق بدهی دولتی، بهبود کیفیت ترازنامه آنها، تعمیق بازار بدهی و تعیین روشی مشخص برای اعطای اعتبار به بانک‌ها و موسسات اعتباری در قبال اخذ وثیقه با بهره‌گیری از ظرفیت عملیات بازار باز و تسهیلات قاعده‌مند، اوراق دولت در عرضه اولیه را به بانک‌ها (در بازار بین‌بانکی) و فعالان بازار سرمایه (اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی از طریق سامانه مظنه‌یابی) به فروش رسانید و از ۴ خرداد ماه ۱۴۰۰ تا پایان سال ۱۴۰۰، ۳۶ مرحله حراج هفتگی برای فروش اوراق بدهی دولتی برگزار شد و در مجموع مبلغ ۹۰۶ هزار میلیارد ریال انواع اوراق به فروش رسید.

بانک مرکزی در راستای ایفای وظایف خود تلاش کرد از طریق مدیریت اضافه‌برداشت بانک‌ها و جلوگیری از افزایش آنها، بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی را نیز کنترل نماید. برای انجام این مهم از تقویت بازار بین‌بانکی، اجرای عملیات بازار باز و اعطای اعتبار در قبال دریافت وثیقه استفاده نمود.

در حوزه اقدامات و سیاست‌های اعتباری، می‌توان به ابلاغ «دستورالعمل تامین مالی بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط در سال ۱۴۰۰» با هدف تامین مالی تولیدکنندگان داخلی و ابلاغ بخشنامه اعطای تسهیلات توسط بانک‌ها و موسسات اعتباری به شرکت‌های کارگزاری و شرکت‌های سرمایه‌گذاری و هلدینگ و «شیوه‌نامه اعطای کارت رفاهی و تامین مالی زنجیره تولید» در راستای حمایت از معیشت و افزایش قدرت خرید اقشار مختلف جامعه و بهبود فرایند تامین مالی زنجیره تولید اشاره کرد. همچنین، با هدف حمایت از خانوارها و صاحبان مشاغل و کسب و کارهای آسیب‌دیده از همه‌گیری کرونا، مصوبات ستاد ملی مدیریت کرونا در خصوص حمایت‌های بانکی در زمینه تمدید مهلت‌های زمانی مقرر در «قانون تسهیل تسویه بدهی بدهکاران شبکه بانکی کشور» تا پایان شهریور ماه ۱۴۰۰، تمدید مهلت ثبت‌نام و پرداخت تسهیلات به صاحبان کسب و کارهای به شدت آسیب‌دیده از همه‌گیری کرونا و نیز حوزه‌های گردشگری، ورزش و جوانان، فرهنگ و هنر و حمل و نقل ریلی و هوایی و سایر مساعدت‌ها در خصوص صدور چک و تسهیلات بانکی برای اجرا به شبکه بانکی ابلاغ شد. ابلاغ موارد مرتبط با اعطای تسهیلات بانکی در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور، از جمله تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و تسهیلات ساخت مسکن شهری و روستایی از دیگر اقدامات این حوزه است.

همچنین، می‌توان به افزایش سقف تسهیلات خرید یا ساخت مسکن آزادگان، جانبازان و خانواده شهدا در سال ۱۴۰۰ در راستای اجرای مصوبه هیات وزیران و بنا به پیشنهاد بانک مرکزی اشاره نمود. به علاوه، شورای پول و اعتبار با پیشنهاد بانک مرکزی مبنی بر افزایش سقف تسهیلات قرض‌الحسنه ضروری و عادی بانک‌ها و بانک‌های قرض‌الحسنه، تسهیلات قرض‌الحسنه اشتغال و نیز تسهیلات قرض‌الحسنه اعطایی بابت خرید انشعابات و توسعه خانگی و کارگشایی امور کسب و کار خرد روستایی موافقت کرد و سقف فردی و مدت بازپرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه مسکن محرومان شهری برای مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) و سازمان بهزیستی کشور را افزایش داد. علاوه بر این، بانک مرکزی به موجب مصوبه شورای پول و اعتبار، افزایش سقف‌های تسهیلات «ساخت و خرید مسکن» و «جعاله مسکن» از محل اوراق گواهی حق تقدم استفاده از تسهیلات مسکن و امکان پرداخت حداکثر ۱۰ درصد از اوراق صادره مزبور برای پرداخت تسهیلات ودیعه مسکن با سقف‌های معین، در جهت کمک به بازار ودیعه مسکن را به بانک مسکن ابلاغ کرد.

از دیگر اقدامات اعتباری می‌توان به ابلاغ «ضوابط ناظر بر انتشار انواع صکوک توسط موسسات اعتباری» طبق مصوبه شورای پول و اعتبار مبنی بر ایجاد امکان انتشار انواع صکوک (به عنوان بانی) برای شبکه بانکی کشور در بستر بازار سرمایه، اشاره کرد. همچنین، توسعه تامین مالی زنجیره‌ای تولید و گسترش آن به بخش‌های مختلف اقتصاد و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان از طریق افزایش پرداخت تسهیلات بانکی به آنها از جمله سایر موارد مربوط به این حوزه است.

شایان ذکر است، بانک مرکزی در این سال، دستورالعمل «ارایه خدمات تامین مالی زنجیره تامین توسط موسسات اعتباری» را با هدف بهبود عملکرد بانک‌ها و افزایش کارایی سیاست‌های اعتباری شبکه بانکی کشور و نیز «شیوه‌نامه اجرایی استفاده از برات الکترونیکی در تامین مالی زنجیره تامین» را در راستای دستورالعمل مزبور ابلاغ نمود. به علاوه، «دستورالعمل اجرایی اعطای تسهیلات احداث و نوسازی مسکن موضوع قانون جهش تولید مسکن مصوب سال ۱۴۰۰» با همکاری بانک

مرکزی و وزارت راه و شهرسازی تصویب و توسط بانک مرکزی به بانک‌های عامل ابلاغ شد. بانک مرکزی «دستورالعمل اجرایی کارت اعتباری» را با توجه به لزوم انطباق مقررات ناظر بر کارت اعتباری مرابحه با شرایط و مقتضیات روز و با هدف تسهیل تامین مالی خانوارها و کسب و کارهای کوچک و متوسط از این طریق، مورد بازنگری قرار داد و پس از اصلاحاتی در خصوص سقف تخصیص اعتبار، مجموع اعتبار قابل تخصیص از سوی موسسات اعتباری به هر مشتری در قالب کارت اعتباری و افزایش حداکثر دوره بازپرداخت تسهیلات اعطایی از طریق کارت اعتباری مرابحه را به بانک‌ها ابلاغ کرد.

۱۵-۲- عملکرد سیستم بانکی[1]

در سال ۱۴۰۰، دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی با رشدی معادل ۴۱/۰ درصد نسبت به سال قبل از آن به ۹۲۷۶۱/۵ هزار میلیارد ریال رسید. بدهی بخش غیر دولتی (با سود و درآمد سال‌های آتی) با رشدی معادل ۴۸/۶ درصد (۱۱۶۹۳/۰ هزار میلیارد ریال افزایش) مهم‌ترین عامل افزایش دارایی‌ها بود. افزایش دارایی‌های خارجی و سایر دارایی‌ها نیز به ترتیب با رشدی معادل ۵۰/۸ و ۳۱/۱ درصد (به ترتیب معادل ۷۹۴۳/۸ و ۶۳۶۹/۱ هزار میلیارد ریال افزایش) از دیگر عوامل مهم افزایش دارایی‌های سیستم بانکی بودند. در سمت بدهی‌های سیستم بانکی نیز نقدینگی و سایر بدهی‌ها (شامل سایر بدهی‌ها، حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی) به ترتیب با رشدی معادل ۳۹/۰ و ۳۶/۱ درصد (به ترتیب معادل ۱۳۵۶۲/۷ و ۶۹۳۱/۱ هزار میلیارد ریال افزایش) از مهم‌ترین عوامل افزایش بدهی‌های سیستم بانکی بودند.

(هزار میلیارد ریال)

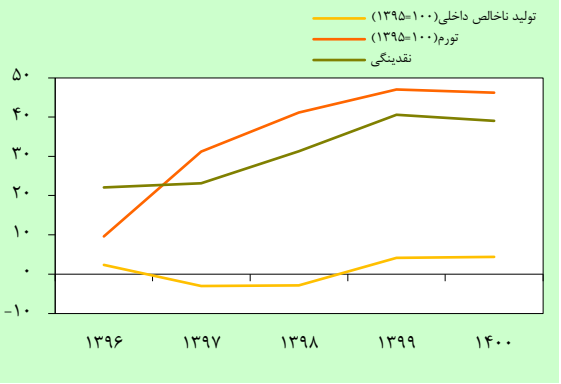
جدول ۱۵-۱- اقلام عمده دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی(۱)

	مانده در پایان سال			درصد تغییر	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
دارایی‌ها	**۴۷۴۳۵/۵**	**۶۵۸۰۲/۰**	**۹۲۷۶۱/۵**	**۳۸/۷**	**۴۱/۰**
دارایی‌های خارجی	۱۱۵۸۰/۴	۱۵۶۴۳/۷	۲۳۵۸۷/۵	۳۵/۱	۵۰/۸
بانک مرکزی	۵۳۶۴/۶	۶۴۵۰/۹	۷۳۲۰/۰	۲۰/۲	۱۳/۵
بانک‌های دولتی	۲۶۰۹/۷	۳۶۰۶/۲	۶۳۳۱/۶	۳۸/۲	۷۵/۶
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۳۶۰۶/۱	۵۵۸۶/۶	۹۹۳۵/۹	۵۴/۹	۷۷/۹
بدهی بخش دولتی	۴۱۶۴/۹	۵۶۰۹/۸	۶۵۶۳/۴	۳۴/۷	۱۷/۰
بدهی بخش غیر دولتی	۱۶۲۲۰/۲	۲۴۰۶۵/۴	۳۵۷۵۸/۴	۴۸/۴	۴۸/۶
سایر	۱۵۴۷۰/۰	۲۰۴۸۳/۱	۲۶۸۵۲/۲	۳۲/۴	۳۱/۱
بدهی‌ها	**۴۷۴۳۵/۵**	**۶۵۸۰۲/۰**	**۹۲۷۶۱/۵**	**۳۸/۷**	**۴۱/۰**
نقدینگی	۲۴۷۲۱/۵	۳۴۷۶۱/۷	۴۸۳۲۴/۴	۴۰/۶	۳۹/۰
وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی	۱۳۶۶/۹	۲۰۵۴/۶	۳۱۳۷/۰	۵۰/۳	۵۲/۷
بدهی‌های ارزی	۶۹۴۸/۱	۹۷۶۶/۲	۱۵۱۴۹/۵	۴۰/۶	۵۵/۱
بانک مرکزی	۱۸۸۸/۹	۱۷۴۷/۲	۱۶۳۸/۰	-۷/۵	-۶/۳
بانک‌های دولتی	۲۰۸۷/۰	۳۱۸۰/۲	۵۵۵۵/۵	۵۲/۴	۷۴/۷
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۲۹۷۲/۲	۴۸۳۸/۸	۷۹۵۶/۰	۶۲/۸	۶۴/۴
سایر(۲)	۱۴۳۹۹/۰	۱۹۲۱۹/۵	۲۶۱۵۰/۶	۳۳/۵	۳۶/۱

۱- شامل اقلام زیر خط نمی‌باشد.
۲- شامل سایر بدهی‌ها، حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی نیز می‌باشد.

۱- شامل بانک مرکزی، بانک‌های تجاری و تخصصی دولتی، بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.

نمودار ۱۵- ۱- روند برخی از متغیرهای عمده اقتصادی (درصد تغییر)

۱۵-۲-۱- سیستم بانکی و بخش خارجی

در سال ۱۴۰۰، خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی با رشدی معادل ۴۳/۶ درصد نسبت به سال قبل از آن (۲۵۶۰/۵ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۸۴۳۸/۰ هزار میلیارد ریال رسید. این رشد فزاینده، نتیجه افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی به میزان ۹۷۸/۳ هزار میلیارد ریال و خالص دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی به میزان ۱۵۸۲/۲ هزار میلیارد ریال بود. علت افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی افزایش ۸۶۹/۱ هزار میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی در مقابل کاهش ۱۰۹/۲ هزار میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانک مرکزی بود. افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی نیز نتیجه افزایش ۷۰۷۴/۷ هزار میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی و افزایش ۵۴۹۲/۵ هزار میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی بود.

۱۵-۲-۲- سیستم بانکی و بخش دولتی

در سال ۱۴۰۰، خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی با ۱۲۸/۸ هزار میلیارد ریال کاهش نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۳۴۲۶/۴ هزار میلیارد ریال رسید. طی سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی معادل ۲۰/۰ درصد (۲۹۸/۳ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت که این افزایش ناشی از رشد ۱۵/۲ درصدی بدهی دولت و رشد ۳۶/۱ درصدی بدهی شرکت‌ها و موسسات دولتی به بانک مرکزی بود. از کل بدهی دولت به بانک مرکزی، معادل ۳۹/۲ هزار میلیارد ریال (۳/۰ درصد) مربوط به کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بود[1]. همچنین، معادل ۸/۹ هزار میلیارد ریال از کل بدهی دولت به بانک مرکزی در پایان سال ۱۴۰۰ مربوط به یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ بود. در سال ۱۴۰۰، سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی معادل ۵۵/۶ درصد (۹۵۵/۹ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۹۳۸/۳ هزار میلیارد ریالی سپرده‌های دولت و افزایش ۱۷/۶ هزار میلیارد ریالی سپرده‌های شرکت‌ها و موسسات دولتی نزد بانک مرکزی بود.

در سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی ۱۵/۹ درصد (۶۵۵/۳ هزار میلیارد ریال) افزایش داشت که عامل اصلی آن، افزایش ۱۴/۴ درصدی (۵۷۳/۰ هزار میلیارد ریال) بدهی دولت به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی بود که به ۴۵۴۲/۷ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۰ رسید. این امر عمدتا ناشی از افزایش سرفصل مطالبات از دولت (مبالغ اصل و فرع تسهیلات تبصره‌ای اعطایی بانک‌ها که به تعهد دولت بوده و سررسید شده اما وصول نشده است) بود که با ۴۰۶/۹ هزار میلیارد ریال افزایش از ۳۰۹۸/۶ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ به ۳۵۰۵/۵ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۰ رسید. همچنین در پایان سال ۱۴۰۰، سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک‌ها و موسسات

۱- حساب ذخیره تعهدات ارزی در سال ۱۳۷۲، پس از یکسان‌سازی نرخ ارز ایجاد شد.

اعتباری غیر بانکی معادل ۳۷/۶ درصد افزایش یافت و به ۴۶۳/۰ هزار میلیارد ریال رسید.

جدول ۱۵-۲- تغییر در خالص مانده بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی

(هزار میلیارد ریال)

	سال	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰
بخش دولتی	**۷۵۷/۲**	**-۱۲۸/۸**
بانک مرکزی	-۳۸۱/۱	-۶۵۷/۶
بانک‌های تجاری و تخصصی(دولتی)	۳۱۲/۹	۳۱۰/۴
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۸۲۵/۴	۲۱۸/۴
دولت	**۷۵۱/۰**	**-۳۱۶/۶**
بانک مرکزی(۱)	-۳۱۴/۱	-۷۶۳/۱
بانک‌های تجاری و تخصصی(دولتی)	۲۵۴/۰	۲۶۸/۰
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۸۱۱/۱	۱۷۸/۵
شرکت‌ها و موسسات دولتی	**۶/۲**	**۱۸۷/۸**
بانک مرکزی	-۶۷/۰	۱۰۵/۵
بانک‌های تجاری و تخصصی(دولتی)(۲)	۵۸/۹	۴۲/۴
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۱۴/۳	۳۹/۹

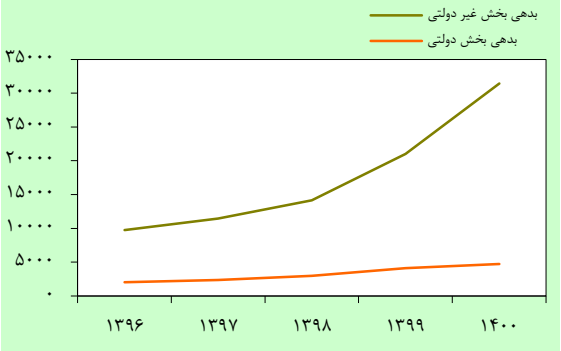
۱- شامل کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بابت یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ و بدهی دولت به بانک مرکزی بابت یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ می‌باشد.
۲- شامل بدهی بابت مابه‌التفاوت نرخ ارز به دلیل یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ می‌باشد.

۱۵-۳- شبکه بانکی[۱] و بخش غیر دولتی[۲]

در سال ۱۴۰۰، مانده تسهیلات اعطایی[۳] شبکه بانکی به بخش غیر دولتی با ۴۹/۶ درصد افزایش (۱۰۴۳۳/۰ هزار میلیارد ریال) به ۳۱۴۴۶/۷ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به رشد ۴۸/۴ درصدی سال قبل از آن، ۱/۲ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. سهم مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی معادل ۸۶/۸ درصد از کل مانده تسهیلات اعطایی آنها به بخش‌های دولتی و غیر دولتی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل از آن (۸۳/۶ درصد)، ۳/۲ واحد درصد افزایش داشت.

مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تجاری دولتی به بخش غیر دولتی (بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی) با ۱۰۳/۹ درصد رشد (۳۳۵۳/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ به ۶۵۸۱/۶ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۰ رسید. همچنین، مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تخصصی به بخش غیر دولتی با ۲۹/۷ درصد رشد (۹۲۳/۷ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۴۰۳۵/۰ هزار میلیارد ریال و مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی با رشد ۴۲/۰ درصدی (۶۱۵۶/۱ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۲۰۸۳۰/۱ هزار میلیارد ریال رسید.

نمودار ۱۵-۲- بدهی بخش دولتی و غیر دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری(بدون سود و درآمد سال‌های آتی)
(هزار میلیارد ریال)

بر این اساس، سهم بانک‌های تجاری دولتی از مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش غیر دولتی از ۱۵/۴ درصد در پایان سال ۱۳۹۹ به ۲۰/۹ درصد در پایان سال ۱۴۰۰ افزایش یافت؛ لیکن، سهم بانک‌های تخصصی و بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی از کل مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی به ترتیب از ۱۴/۸ و ۶۹/۸ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۱۲/۸ و ۶۶/۳ درصد در پایان سال ۱۴۰۰ کاهش یافت.

۱- شامل بانک‌های دولتی و غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.
۲- ارقام متن و جداول این قسمت بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی است؛ لذا با ارقام مندرج در جداول پیوست که شامل سود و درآمد سال‌های آتی است، متفاوت می‌باشد.
۳- شامل مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول نیز می‌باشد.

(هزار میلیارد ریال) **جدول ۱۵-۳- وضعیت تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی(۱)**

	مانده در پایان سال			درصد تغییر		سهم(درصد)	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
بانک‌های تجاری دولتی	۲۳۳۵/۵	۳۲۲۸/۴	۶۵۸۱/۶	۳۸/۲	۱۰۳/۹	۱۵/۴	۲۰/۹
بانک‌های تخصصی	۲۵۵۷/۰	۳۱۱۱/۳	۴۰۳۵/۰	۲۱/۷	۲۹/۷	۱۴/۸	۱۲/۸
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۹۲۷۰/۳	۱۴۶۷۴/۰	۲۰۸۳۰/۱	۵۸/۳	۴۲/۰	۶۹/۸	۶۶/۳
شبکه بانکی	**۱۴۱۶۲/۸**	**۲۱۰۱۳/۷**	**۳۱۴۴۶/۷**	**۴۸/۴**	**۴۹/۶**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی می‌باشد.

بررسی تغییر در مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بخش‌های مختلف نشان می‌دهد که در سال ۱۴۰۰، بالاترین سهم (۶۳/۸ درصد) از افزایش در مانده خالص تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی، به فعالیت «صادرات، بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه» اختصاص داشت و به ترتیب فعالیت‌های «صنعت و معدن» (۲۶/۹ درصد)، «کشاورزی» (۵/۶ درصد) و «مسکن و ساختمان» (۳/۷ درصد) در مراتب بعدی اهمیت قرار داشتند.

(درصد) **جدول ۱۵-۴- سهم بخش‌های اقتصادی از تغییر در مانده خالص[1] تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی**

	۱۳۹۹			۱۴۰۰		
	بانک‌های دولتی	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	شبکه بانکی	بانک‌های دولتی	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	شبکه بانکی
کشاورزی	۲۱/۵	۱/۱	۵/۵	۱۲/۱	۲/۰	۵/۶
صنعت و معدن	۱۸/۴	۳۶/۶	۳۲/۷	۲۱/۷	۲۹/۸	۲۶/۹
ساختمان و مسکن	۷/۰	۹/۵	۸/۹	۳/۶	۳/۸	۳/۷
صادرات	۰/۹	۰/۰	۰/۲	۱/۱	۰/۰	۰/۴
بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه	۵۲/۲	۵۲/۸	۵۲/۷	۶۱/۵	۶۴/۴	۶۳/۴
جمع	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**

۱- مانده خالص تسهیلات اعطایی پس از کسر مانده بدهی مشتریان و تسهیلات اعطایی در کلیه سرفصل‌های مربوط به مابه‌التفاوت نرخ ارز، سود و کارمزد سال‌های آینده، وجوه دریافتی مضاربه، حساب مشترک مشارکت مدنی (سهم بانک) و سود و کارمزد معوق، به دست آمده است. در ضمن، مانده تسهیلات اعطایی شامل عقود مشارکت حقوقی و سرمایه‌گذاری مستقیم نیز می‌باشد.

(درصد) **جدول ۱۵-۵- ترکیب مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی به تفکیک عقود**

	بانک‌های تجاری		بانک‌های تخصصی		بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی		شبکه بانکی	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
فروش اقساطی	۳۲/۸	۲۰/۵	۴۳/۳	۳۷/۶	۱۶/۰	۱۱/۳	۲۳/۰	۱۷/۰
مضاربه	۳/۶	۳/۸	۰/۲	۰/۲	۰/۹	۰/۶	۱/۲	۱/۲
مشارکت مدنی	۸/۰	۱۳/۷	۱۵/۰	۱۸/۷	۱۹/۴	۱۲/۸	۱۶/۹	۱۳/۸
قرض‌الحسنه	۱۳/۶	۱۱/۷	۵/۲	۵/۱	۸/۱	۸/۶	۸/۵	۸/۷
اجاره به شرط تملیک	۰/۷	۰/۴	۳/۱	۳/۴	۰/۱	۰/۴	۰/۷	۰/۹
سلف	۲/۴	۲/۳	۰/۵	۰/۷	۱/۹	۲/۸	۱/۸	۲/۴
مشارکت حقوقی	۱/۶	۱/۲	۰/۸	۰/۷	۶/۹	۱۰/۵	۵/۰	۷/۲
سرمایه‌گذاری مستقیم	۰/۷	۰/۶	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۱	۰/۳	۰/۲
جعاله	۸/۶	۵/۹	۸/۱	۹/۱	۲/۶	۲/۹	۴/۴	۴/۴
مرابحه	۱۶/۹	۳۰/۴	۱۴/۷	۱۶/۵	۳۳/۸	۴۰/۶	۲۸/۱	۳۵/۰
سایر(۱)	۱۱/۱	۹/۵	۸/۹	۷/۸	۱۰/۱	۹/۴	۱۰/۱	۹/۲
جمع	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**

۱- شامل آمار خرید دین، اموال معاملات و استصناع و همچنین، مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول می‌باشد.

بررسی ترکیب مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی در قالب عقود اسلامی در سال ۱۴۰۰ نیز نشان می‌دهد که عقود مرابحه، فروش اقساطی و مشارکت مدنی به ترتیب با ۳۵/۰، ۱۷/۰ و ۱۳/۸ درصد سهم از کل تسهیلات،

بخش عمده‌ای از تسهیلات اعطایی به بخش غیر دولتی را به خود اختصاص دادند. در سال ۱۴۰۰، سهم عقود مرابحه، مشارکت حقوقی، سلف، قرض‌الحسنه و اجاره به شرط تملیک افزایش و سهم عقود فروش اقساطی، مشارکت مدنی، سرمایه‌گذاری مستقیم و سایر عقود نسبت به سال ۱۳۹۹ کاهش یافت.

در سال ۱۴۰۰، نسبت مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول به کل تسهیلات ریالی اعطایی شبکه بانکی به بخش‌های دولتی و غیر دولتی ۴/۸ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه در پایان سال ۱۳۹۹ (۶/۲ درصد)، معادل ۱/۴ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. طی دوره مورد بررسی، این متغیر در بانک‌های تخصصی و بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی به ترتیب معادل ۱/۲ و ۱/۹ واحد درصد کاهش و در بانک‌های تجاری دولتی معادل ۰/۱ واحد درصد افزایش یافت.

جدول ۱۵-۶- نسبت مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول (غیر جاری) شبکه بانکی به کل تسهیلات اعطایی(ریالی)(۱)

(درصد)

	سال		تغییر
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	(واحد درصد)
بانک‌های تجاری	۴/۰	۴/۱	۰/۱
بانک‌های تخصصی	۸/۸	۷/۶	-۱/۲
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۶/۲	۴/۳	-۱/۹
شبکه بانکی	**۶/۲**	**۴/۸**	**-۱/۴**

۱- شامل مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول بخش‌های دولتی و غیر دولتی می‌باشد.

با توجه به نقش واحدهای تولیدی کوچک و متوسط در ایجاد اشتغال و در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، در اردیبهشت ماه ۱۳۹۵ «دستورالعمل تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط» توسط بانک مرکزی تهیه و به شبکه بانکی کشور ابلاغ گردید[۱]. در این راستا و در قالب مصوبات کارگروه استانی و تسهیلات مستقیم شبکه بانکی، در مجموع از ابتدای اجرای طرح تا پایان سال ۱۴۰۰، مبلغ ۲۲۶۱/۱ هزار میلیارد ریال تسهیلات در اختیار ۱۴۶/۴ هزار بنگاه تولیدی کشور قرار گرفت.

تسهیلات تکلیفی بانک‌ها و موسسات اعتباری در سال ۱۴۰۰ معادل ۱۷۹۷/۸ هزار میلیارد ریال بود که از این میزان، ۸۹۶/۱ هزار میلیارد ریال مربوط به تسهیلات قرض‌الحسنه (۴۹/۸ درصد) و بقیه (۹۰۱/۷ هزار میلیارد ریال) مربوط به سایر تسهیلات تکلیفی بود. از کل ۸۹۶/۱ هزار میلیارد ریال تسهیلات قرض‌الحسنه، معادل ۸۹/۴ درصد (۸۰۰/۸ هزار میلیارد ریال) فقط مربوط به تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و بقیه (۹۵/۳ هزار میلیارد ریال) عمدتا مربوط به نیازهای ضروری، اشتغال مددجویان، مشاغل خانگی، اشتغال ایثارگران و ستاد دیه بود. سایر تسهیلات تکلیفی نیز معادل ۹۰۱/۷ هزار میلیارد ریال بود که ۲۲۶/۰ هزار میلیارد ریال آن مربوط به خرید تضمینی و توافقی گندم و سایر محصولات استراتژیک کشاورزی، ۲۰۶/۰ هزار میلیارد ریال مربوط به تامین منابع جهت واردات کالاهای اساسی، ۸۷/۲ هزار میلیارد ریال آن مربوط به مسکن روستایی، ۶۶/۸ هزار میلیارد ریال مربوط به تسهیلات مسکن اقشار خاص و ۸/۰ هزار میلیارد ریال آن مربوط به تسهیلات طرح مسکن مهر بود[۲].

جدول ۱۵-۷- عملکرد بانک‌ها در زمینه اعطای تسهیلات تکلیفی در سال ۱۴۰۰

(هزار میلیارد ریال)

	مبلغ
تسهیلات قرض‌الحسنه	**۸۹۶/۱**
ازدواج	۸۰۰/۸
سایر	۹۵/۳
سایر تسهیلات تکلیفی	**۹۰۱/۷**
خرید تضمینی محصولات استراتژیک کشاورزی	۲۲۶/۰
مسکن روستایی	۸۷/۲
مسکن مهر	۸/۰
مسکن اقشار خاص	۶۶/۸
تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط	۳۰۷/۷
تامین منابع جهت واردات کالاهای اساسی	۲۰۶/۰
کل تسهیلات تکلیفی	**۱۷۹۷/۸**

۱- بخشنامه شماره ۹۵/۲۷۵۷۷ مورخ ۱۳۹۵/۲/۱ موضوع ابلاغ «دستورالعمل تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط»

۲- به موجب مصوبه مورخ ۱۳۹۴/۶/۳۱ شورای پول و اعتبار، سقف کلی تسهیلات مسکن مهر ۵۵۵/۴ هزار میلیارد ریال می‌باشد که عملکرد آن تا پایان سال ۱۴۰۰ مبلغ ۵۴۸/۰ هزار میلیارد ریال بوده است و سهمیه جداگانه‌ای برای سال ۱۴۰۰ تعیین نشده است.

۱۵-۴- نقدینگی

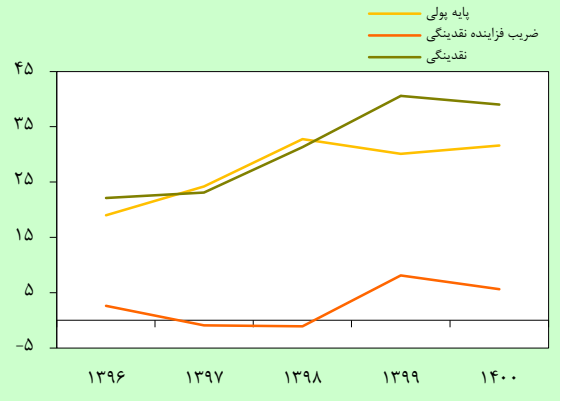
در سال ۱۴۰۰، نقدینگی با رشدی معادل ۳۹/۰ درصد نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۴۸۳۲۴/۴ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد نقدینگی در سال قبل از آن (۴۰/۶ درصد)، معادل ۱/۶ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

جدول ۱۵-۸- نقدینگی برحسب عوامل تعیین‌کننده آن

	مانده در پایان سال		درصد تغییر	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
پایه پولی (هزار میلیارد ریال)	۴۵۸۸/۹	۶۰۳۹/۷	۳۰/۱	۳۱/۶
ضریب فزاینده نقدینگی	۷/۵۷۵	۸/۰۰۱	۸/۱	۵/۶
نقدینگی (هزار میلیارد ریال)	۳۴۷۶۱/۷	۴۸۳۲۴/۴	۴۰/۶	۳۹/۰

مهم‌ترین عامل رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۰، رشد ۳۱/۶ درصدی پایه پولی بود. در سال مورد بررسی، پایه پولی عمدتا به دلیل افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی افزایش یافت. ضریب فزاینده نقدینگی نیز با ۵/۶ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۸/۰۰۱ رسید.

نمودار ۱۵-۳- رشد نقدینگی و عوامل تعیین‌کننده آن(درصد)

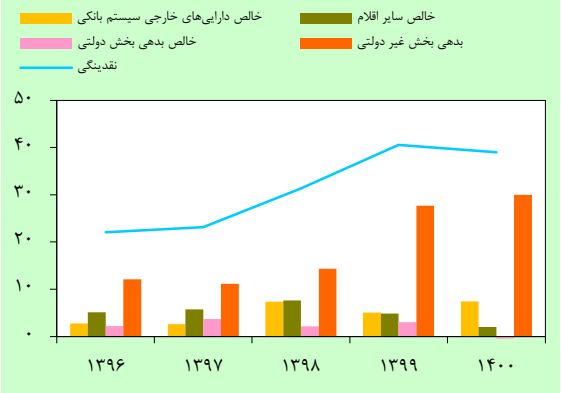
بررسی عوامل موثر بر رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی با ۳۸/۱ درصد رشد، سهمی فزاینده معادل ۳۱/۶ واحد درصد در رشد نقدینگی داشت. در میان خالص دارایی‌های داخلی، بدهی بخش غیر دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی (بدون سود و درآمد سال‌های آتی) و خالص سایر اقلام به ترتیب با ۴۹/۶ و ۱۶/۲ درصد رشد و سهمی فزاینده معادل ۳۰/۰ و ۲/۰ واحد درصد، مهم‌ترین عوامل رشد نقدینگی بودند. خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی سهمی کاهنده معادل ۰/۴- واحد درصد در رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۰ داشت. خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی نیز با ۴۳/۶ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۹، سهمی فزاینده معادل ۷/۴ واحد درصد در رشد نقدینگی داشت.

(واحد درصد) جدول ۱۵-۹- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی

	سال	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰
خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی	**۵/۰**	**۷/۴**
خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی	**۳۵/۶**	**۳۱/۶**
خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی	۳/۱	-۰/۴
دولت	۳/۱	-۰/۹
شرکت‌های دولتی	۰/۰	۰/۵
بدهی بخش غیر دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی(۱)	۲۷/۷	۳۰/۰
خالص سایر اقلام	۴/۸	۲/۰
نقدینگی(درصد)	**۴۰/۶**	**۳۹/۰**

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی

نمودار ۱۵-۴- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی(واحد درصد)

۱۵-۴-۱- پایه پولی

در سال ۱۴۰۰، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی با ۲۰/۸ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ و سهمی فزاینده معادل ۲۱/۳ واحد درصد، مهم‌ترین عامل فزاینده رشد پایه پولی بود. دلیل اصلی افزایش خالص دارایی‌های

خارجی بانک مرکزی، عمدتا ناشی از آثار پولی خالص خرید و فروش ارز با نرخ نیمایی (از ۲۲۲۳/۸ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ به ۳۱۷۴/۲ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۰، به میزان ۹۵۰/۴ هزار میلیارد ریال افزایش) بوده است.

(واحد درصد) **جدول ۱۵-۱۰- سهم عوامل موثر در رشد پایه پولی**

	سال	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۳۴/۸	۲۱/۳
خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی	-۱۰/۸	-۱۴/۳
مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها	۱/۸	۶/۴
خالص سایر اقلام	۴/۳	۱۸/۲
پایه پولی(درصد)	**۳۰/۱**	**۳۱/۶**

خالص سایر اقلام بانک مرکزی با ۷۹/۰ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ و سهمی فزاینده معادل ۱۸/۲ واحد درصد، دیگر عامل فزاینده رشد پایه پولی در سال ۱۴۰۰ بود. دلیل اصلی افزایش سهم خالص سایر اقلام بانک مرکزی، افزایش سایر دارایی‌های بانک مرکزی در پایان سال ۱۴۰۰ نسبت به سال ۱۳۹۹، به واسطه افزایش مانده اوراق بهادار عملیات بازار باز از ۳۳۳/۲ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۹ به ۱۰۱۲/۹ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۰ بوده است.

مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با ۲۴/۹ درصد (۲۹۲/۰ هزار میلیارد ریال) افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ و سهمی فزاینده معادل ۶/۴ واحد درصد، دیگر عامل فزاینده رشد پایه پولی در سال ۱۴۰۰ بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۹ (سهم فزاینده ۱/۸ واحد درصدی در رشد ۳۰/۱ درصدی پایه پولی) به میزان ۴/۶ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با ۲۹۲/۵ درصد کاهش نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ (معادل ۶۵۷/۶ هزار میلیارد ریال کاهش) و سهمی کاهنده معادل ۱۴/۳ واحد درصد، تنها عامل کاهنده رشد پایه پولی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۹ (سهم کاهنده ۱۰/۸ واحد درصدی در رشد ۳۰/۱ درصدی پایه پولی) به میزان ۳/۵ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. این میزان کاهش در خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی در سال ۱۴۰۰، نتیجه افزایش ۲۰/۰ درصدی بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی (سهم از رشد ۶/۵ واحد درصدی در رشد پایه پولی) در مقابل افزایش ۵۵/۶ درصدی سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی (سهم از رشد ۲۰/۸- واحد درصدی در رشد پایه پولی) بود.

۱۵-۴-۲- ضریب فزاینده نقدینگی

ضریب فزاینده نقدینگی با ۵/۶ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۹ به ۸/۰۰۱ در پایان سال ۱۴۰۰ رسید. در پایان سال ۱۴۰۰، «نسبت سپرده قانونی به کل سپرده‌ها» معادل ۱/۰ درصد افزایش پیدا کرد که این امر موجب شد ضریب فزاینده نقدینگی از محل افزایش جزء مزبور به میزان ۰/۰۱۰۷ واحد کاهش یابد، «نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها» و «نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها»، به ترتیب معادل ۴۴/۴ و ۱۸/۲ درصد کاهش پیدا کردند که این امر موجب شد ضریب فزاینده نقدینگی از محل کاهش دو جزء مزبور به ترتیب معادل ۰/۲۵۹۲ و ۰/۱۷۷۵ واحد افزایش یابد.

جدول ۱۵-۱۱- عوامل موثر بر ضریب فزاینده نقدینگی

	پایان سال		سهم هریک از اجزا در تغییرات ضریب در سال ۱۴۰۰
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	
نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها	۰/۰۲۲	۰/۰۱۸	۰/۱۷۷۵
نسبت سپرده‌های قانونی به کل سپرده‌ها	۰/۱۰۴	۰/۱۰۵	-۰/۰۱۰۷
نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها	۰/۰۰۹	۰/۰۰۵	۰/۲۵۹۲
ضریب فزاینده نقدینگی	**۷/۵۷۵**	**۸/۰۰۱**	**۰/۴۲۶۰**

۱۵-۵- ترکیب نقدینگی

ترکیب نقدینگی در سال ۱۴۰۰ نشان‌دهنده افزایش سهم پول از ۱۹/۹ درصد در پایان سال ۱۳۹۹ به ۲۰/۴ درصد در پایان سال ۱۴۰۰ می‌باشد. در مقابل، سهم شبه‌پول از نقدینگی با ۰/۵ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۷۹/۶ درصد در پایان سال ۱۴۰۰ رسید.

(هزار میلیارد ریال) **جدول ۱۵-۱۲- نقدینگی برحسب پول و شبه‌پول**

	مانده در پایان سال			درصد تغییر		سهم نسبت به نقدینگی(درصد)	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
پول	**۴۲۷۳/۰**	**۶۹۰۹/۶**	**۹۸۶۵/۸**	**۶۱/۷**	**۴۲/۸**	**۱۹/۹**	**۲۰/۴**
اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	۶۱۱/۴	۷۳۵/۰	۸۶۴/۳	۲۰/۲	۱۷/۶	۲/۱	۱/۸
سپرده دیداری بخش غیر دولتی	۳۶۶۱/۶	۶۱۷۴/۶	۹۰۰۱/۵	۶۸/۶	۴۵/۸	۱۷/۸	۱۸/۶
شبه‌پول	**۲۰۴۴۸/۵**	**۲۷۸۵۲/۱**	**۳۸۴۵۸/۶**	**۳۶/۲**	**۳۸/۱**	**۸۰/۱**	**۷۹/۶**
سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز	۱۴۴۸/۱	۲۲۶۸/۲	۳۲۶۱/۷	۵۶/۶	۴۳/۸	۶/۵	۶/۸
سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار	۱۸۵۶۸/۰	۲۴۹۴۵/۰	۳۳۹۸۹/۵	۳۴/۳	۳۶/۳	۷۱/۸	۷۰/۳
سپرده‌های متفرقه	۴۳۲/۴	۶۳۸/۹	۱۲۰۷/۴	۴۷/۸	۸۹/۰	۱/۸	۲/۵
نقدینگی	**۲۴۷۲۱/۵**	**۳۴۷۶۱/۷**	**۴۸۳۲۴/۴**	**۴۰/۶**	**۳۹/۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**

۱۵-۵-۱- پول

در سال ۱۴۰۰، حجم پول با ۴۲/۸ درصد افزایش نسبت به سال قبل آن به ۹۸۶۵/۸ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد سال ۱۳۹۹ (۶۱/۷ درصد) به میزان ۱۸/۹ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. افزایش رشد سپرده‌های دیداری بخش غیر دولتی به میزان ۴۵/۸ درصد در سال ۱۴۰۰ نسبت به پایان سال ۱۳۹۹، مهم‌ترین عامل افزایش رشد حجم پول در سال مذکور بود.

سهم سپرده‌های دیداری در پول از ۸۹/۴ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۹۱/۲ درصد در سال ۱۴۰۰ افزایش یافت. در مقابل، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در ترکیب پول از ۱۰/۶ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۸/۸ درصد در سال ۱۴۰۰ کاهش یافت.

(درصد) **جدول ۱۵-۱۳- ترکیب پول**

	پایان سال	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰
اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	۱۰/۶	۸/۸
سپرده دیداری بخش غیر دولتی	۸۹/۴	۹۱/۲

۱۵-۵-۲- شبه‌پول

در سال مورد بررسی، شبه‌پول با رشدی معادل ۳۸/۱ درصد به ۳۸۴۵۸/۶ هزار میلیارد ریال رسید و سهم آن در نقدینگی از ۸۰/۱ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۷۹/۶ درصد در سال ۱۴۰۰ کاهش یافت. در بین اجزای شبه‌پول، سهم سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت و کوتاه‌مدت در مقایسه با سال ۱۳۹۹ کاهش و سهم سپرده‌های کوتاه‌مدت ویژه و سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز افزایش یافت. همچنین، سهم سپرده‌های متفرقه در سال ۱۴۰۰ در مقایسه با سال قبل از آن با ۰/۸ واحد درصد افزایش به ۳/۱ درصد رسید.

جدول ۱۵-۱۴- ترکیب شبه‌پول (درصد)

	پایان سال	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰
سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز(۱)	**۸/۱**	**۸/۵**
سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار	**۸۹/۶**	**۸۸/۴**
کوتاه‌مدت عادی	۳۴/۳	۲۹/۹
کوتاه‌مدت ویژه	۲/۱	۵/۶
بلندمدت	۵۳/۱	۵۲/۹
سپرده‌های متفرقه(۲)	**۲/۳**	**۳/۱**

۱- شامل سپرده‌های صندوق پس‌انداز مسکن بانک مسکن نیز می‌باشد.
۲- شامل پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی، سپرده نقدی ضمانت‌نامه‌ها، وجوه اداره شده مصرف نشده، پیش‌دریافت بابت تسهیلات و وجوه صندوق بازنشستگی و پس‌انداز کارکنان بانک‌ها می‌باشد.

بررسی اجزای سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت نشان می‌دهد که در سال مورد بررسی، سهم سپرده‌های یک‌ساله از کل سپرده‌های بلندمدت با ۲۱/۹ واحد درصد تغییر از ۷۴/۴ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۵۲/۵ درصد در سال ۱۴۰۰ کاهش یافت. در مقابل، سهم سپرده‌های دوساله با ۲۲/۰ واحد درصد افزایش از ۲۵/۲ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۴۷/۲ درصد در سال ۱۴۰۰ رسید. افزایش در سپرده‌های دوساله به این دلیل است که در سال ۱۳۹۹ بانک مرکزی به منظور دستیابی به هدف حفظ ارزش پول ملی و در راستای تنوع سپرده‌های بانکی (براساس جلسه یک‌هزار و دویست و نود و هفتم شورای پول و اعتبار مورخ ۱۳۹۹/۴/۲۴) افتتاح سپرده‌های سرمایه‌گذاری دوساله را تصویب کرد[۱]. همچنین، سهم سپرده‌های سه‌ساله و چهارساله نسبت به سال ۱۳۹۹ تغییری نداشت و سهم سپرده‌های پنج‌ساله نسبت به سال ۱۳۹۹ معادل ۰/۱ واحد درصد کاهش یافت.

جدول ۱۵-۱۵- ترکیب سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت (درصد)

		پایان سال	
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
یک‌ساله	۹۸/۸	۷۴/۴	۵۲/۵
دوساله	۰/۳	۲۵/۲	۴۷/۲
سه‌ساله	۰/۰	۰/۰	۰/۰
چهارساله	۰/۱	۰/۰	۰/۰
پنج‌ساله	۰/۸	۰/۴	۰/۳

۱- ممنوعیت افتتاح سپرده با سررسید بیشتر از یک سال توسط بانک‌ها در اردیبهشت ماه ۱۳۹۳ و استمرار این ممنوعیت در سال‌های بعد، مهم‌ترین دلیل افزایش سهم سپرده‌های یک‌ساله و کاهش سهم سپرده‌های بلندمدت بالاتر از یک سال تا سال ۱۳۹۸ می‌باشد.

۱۵-۶- منابع و مصارف بانک‌های تجاری دولتی

حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی در سال ۱۴۰۰ نسبت به سال قبل از آن ۹۲/۰ درصد رشد (۵۹۲۰/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) داشت. از این میزان افزایش، معادل ۱۰۹۲/۲ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۴۸۲۸/۰ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. طی این سال منابع مسدود بانک‌های تجاری دولتی معادل ۵۶۸/۷ هزار میلیارد ریال افزایش یافت که این امر در نتیجه افزایش سپرده قانونی به میزان ۵۴۵/۵ هزار میلیارد ریال، افزایش اسکناس و مسکوک در صندوق به میزان ۲۳/۱ هزار میلیارد ریال و ۰/۱ هزارمیلیارد ریال اوراق قرضه دولتی بود. همچنین، سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی معادل ۵۱/۷ هزارمیلیارد ریال افزایش و حساب سرمایه معادل ۲۰۳۰/۳ هزار میلیارد ریال کاهش یافت. با توجه به افزایش منابع بانک‌های تجاری دولتی، ۳۳۵۳/۲ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش غیر دولتی[۲] و ۱۰۰/۲ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی[۳] به این بانک‌ها افزوده شد.

۱۵-۷- منابع و مصارف بانک‌های تخصصی

در سال ۱۴۰۰، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های تخصصی معادل ۱۰۶۹/۷ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۱۰۶/۳ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۹۶۳/۴ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. به دلیل افزایش سپرده‌های قانونی، اسکناس و مسکوک در صندوق و اوراق قرضه دولتی نزد بانک‌های مزبور به ترتیب معادل ۹۱/۳، ۲/۴ و ۰/۱ هزار میلیارد ریال، منابع مسدود بانک‌های تخصصی معادل ۹۳/۸ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. در این سال منابع آزاد از محل سپرده‌های بخش غیر دولتی در

۲- بدون سود و درآمد سال‌های آتی
۳- در متن و جداول مربوط به منابع و مصارف بانک‌ها، بدهی بخش دولتی شامل اوراق مشارکت دولتی نمی‌باشد، لذا با رقم بدهی بخش دولتی در جداول خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها متفاوت است.

بانک‌های تخصصی معادل ۹۷۵/۹ هزار میلیارد ریال افزایش نشان داد که با در نظر گرفتن سایر منابع (بدهی به بانک مرکزی، بدهی‌های ارزی، بدهی به سایر بانک‌ها و سایر وجوه)، کل منابع آزاد اعتباری بانک‌های تخصصی معادل ۹۷۸/۰ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از این محل، بدهی بخش‌های غیر دولتی معادل ۹۲۳/۷ هزار میلیارد ریال و بدهی بخش دولتی به میزان ۵۴/۳ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. بدهی بانک‌های تخصصی به بانک مرکزی با ۹/۷ درصد (۴۳/۴ هزار میلیارد ریال) افزایش نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۴۹۲/۳ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۰ رسید.

۱۵-۸- منابع و مصارف بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی[1]

در سال ۱۴۰۰، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۲۶/۴ درصد (۶۴۴۳/۵ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۱۶۲۸/۴ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۴۸۱۵/۱ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. در سال مزبور، منابع مسدود بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۷۹۰/۵ هزار میلیارد ریال افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۷۷۲/۰ هزار میلیارد ریالی سپرده قانونی، افزایش ۱۸/۰ هزار میلیارد ریالی اسکناس و مسکوک در صندوق بانک‌های مزبور و افزایش ۰/۵ هزار میلیارد ریالی اوراق قرضه دولتی کل بانک‌های خصوصی و موسسات اعتباری غیر بانکی بود. همچنین در سال ۱۴۰۰، حساب سرمایه بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۱۳۲۶/۵ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانک‌های مذکور نیز در این سال معادل ۱۵/۲ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از محل منابع مذکور، معادل ۶۱۵۳/۳ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش غیر دولتی افزوده و به میزان ۴۲۳/۶ هزار میلیارد ریال از بدهی بخش دولتی کاسته شد.

۱ - شامل بانک‌های موضوع اصل ۴۴ نیز می‌باشد.

۱۵-۹- واحدها و کارکنان شبکه بانکی

در سال ۱۴۰۰، تعداد واحدهای بانکی اعم از شعبه و باجه در داخل و خارج از کشور با ۱۲/۵ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۱۹۳۸۱ واحد رسید که از این تعداد، ۱۹۳۳۳ واحد در داخل و بقیه در خارج از کشور قرار داشتند. در بین کلیه بانک‌ها، بانک‌های سپه، ملی ایران و صادرات به ترتیب با سهم‌هایی معادل ۱۸/۰، ۱۳/۷ و ۱۰/۲ درصد بیشترین سهم از تعداد واحدهای بانکی داخل کشور را به خود اختصاص دادند.

جدول ۱۵-۱۶- پراکندگی واحدهای بانکی(۱)

	سال	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰
داخل کشور	**۲۲۱۱۲**	**۱۹۳۳۳**
بانک‌های تجاری	۷۴۴۵	۶۵۳۶
بانک‌های تخصصی	۳۵۵۲	۳۴۲۶
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۱۱۱۱۵	۹۳۷۱
خارج کشور	**۴۷**	**۴۸**
ملی ایران	۱۴	۱۴
صادرات ایران	۲۲	۲۲
تجارت	۲	۲
ملت	۴	۴
سپه	۳	۳
پارسیان	۲	۲
خاورمیانه	۰	۱
شبکه بانکی	**۲۲۱۵۹**	**۱۹۳۸۱**

۱- شامل نمایندگی نمی‌باشد.

بررسی میزان اشتغال به کار در شبکه بانکی نشان می‌دهد که تعداد کارکنان شبکه بانکی با ۲/۴ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۹ به ۲۰۹۱۷۹ نفر در سال ۱۴۰۰ رسید. همچنین، تعداد کارکنان بانک‌های تجاری دولتی معادل ۴۴/۴ درصد افزایش و برای بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی و بانک‌های تخصصی دولتی به ترتیب معادل ۲۰/۲ و ۰/۷ درصد کاهش یافت.

در سال مورد بررسی، متوسط تعداد کارکنان در هر واحد بانکی ۱۰/۸ نفر بود که نسبت به سال ۱۳۹۹، ۱/۱ نفر افزایش یافته است. همچنین، نسبت جمعیت کل کشور به ازای هر واحد بانکی (داخل کشور) به ۴۳۴۸ نفر رسید که نسبت به رقم سال ۱۳۹۹ به تعداد ۵۷۶ نفر افزایش نشان می‌دهد.

طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی از نظر سطوح تحصیلی در سال مورد بررسی نشان می‌دهد سهم کارکنان مقاطع کارشناسی و بالاتر رو به افزایش و در مقابل، سهم کارکنان مقاطع کاردانی، دیپلم و زیر دیپلم رو به کاهش بوده است؛ به طوری که سهم دارندگان مدارج تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری از کل کارکنان با ۲/۳ واحد درصد افزایش از ۷۵/۱ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۷۷/۴ درصد در سال ۱۴۰۰ رسید. در مقابل، مجموع سهم دارندگان مدارج تحصیلی کاردانی، دیپلم و زیر دیپلم با همان میزان کاهش از ۲۴/۹ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۲۲/۶ درصد در سال ۱۴۰۰ رسید.

(نفر- درصد) **جدول ۱۵-۱۷- طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی برحسب مدارج تحصیلی**

	۱۳۹۸		۱۳۹۹		۱۴۰۰	
	تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم
بانک‌های تجاری دولتی	**۴۸۷۴۰**	**۱۰۰/۰**	**۴۹۲۲۴**	**۱۰۰/۰**	**۷۱۱۰۴**	**۱۰۰/۰**
کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا	۳۱۷۰۹	۶۵/۱	۳۱۹۷۶	۶۵/۰	۵۲۰۱۸	۷۳/۲
کاردانی و دیپلم	۱۶۴۸۷	۳۳/۸	۱۶۳۹۱	۳۳/۳	۱۸۲۴۰	۲۵/۶
زیر دیپلم	۵۴۴	۱/۱	۸۵۷	۱/۷	۸۴۶	۱/۲
بانک‌های تخصصی دولتی	**۳۳۳۵۵**	**۱۰۰/۰**	**۳۲۶۸۶**	**۱۰۰/۰**	**۳۲۴۴۱**	**۱۰۰/۰**
کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا	۲۷۰۳۵	۸۱/۰	۲۷۰۱۸	۸۲/۷	۲۷۲۱۳	۸۳/۹
کاردانی و دیپلم	۶۱۶۰	۱۸/۵	۵۵۳۴	۱۶/۹	۵۱۱۲	۱۵/۷
زیر دیپلم	۱۶۰	۰/۵	۱۳۴	۰/۴	۱۱۶	۰/۴
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	**۱۲۷۹۷۰**	**۱۰۰/۰**	**۱۳۲۳۷۹**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۵۶۳۴**	**۱۰۰/۰**
کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا	۹۴۲۶۴	۷۳/۷	۱۰۱۹۸۳	۷۷/۰	۸۲۷۶۴	۷۸/۴
کاردانی و دیپلم	۳۱۵۰۲	۲۴/۶	۲۸۳۳۳	۲۱/۴	۲۱۳۴۶	۲۰/۲
زیر دیپلم	۲۲۰۴	۱/۷	۲۰۶۳	۱/۶	۱۵۲۴	۱/۴
کل بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی	**۲۱۰۰۶۵**	**۱۰۰/۰**	**۲۱۴۲۸۹**	**۱۰۰/۰**	**۲۰۹۱۷۹**	**۱۰۰/۰**
کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا	۱۵۳۰۰۸	۷۲/۸	۱۶۰۹۷۷	۷۵/۱	۱۶۱۹۹۵	۷۷/۴
کاردانی و دیپلم	۵۴۱۴۹	۲۵/۸	۵۰۲۵۸	۲۳/۵	۴۴۶۹۸	۲۱/۴
زیر دیپلم	۲۹۰۸	۱/۴	۳۰۵۴	۱/۴	۲۴۸۶	۱/۲

۱۵-۱۰- تحولات سیستم بانکی

اهم اقدامات انجام شده در سال ۱۴۰۰ به شرح زیر می‌باشد:

بخش اول- اقدامات مرتبط با تدوین مقررات، آیین‌نامه، دستورالعمل، بخشنامه و اصلاحیه‌ها

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۱۹۶۵۱ مورخ ۱۴۰۰/۱/۲۶؛ موضوع ابلاغ دستورالعمل نحوه صدور کارت پرداخت ریالی برای اشخاص حقیقی خارجی مصوب چهلمین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۱۰ کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری بانک مرکزی؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۲۲۰۰۷ مورخ ۱۴۰۰/۱/۲۹؛ موضوع ارسال راهنمای چگونگی اجرای دستورالعمل شفاف‌سازی تراکنش‌های بانکی اشخاص در بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی مصوب سی و نهمین جلسه مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۳ کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری بانک مرکزی؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۳۷۷۴۰ مورخ ۱۴۰۰/۲/۱۱؛ موضوع ابلاغ مصادیق اطلاعات مورد نیاز جهت طراحی و تدوین رویه‌های ارزیابی حسابرسان از نحوه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و

تامین مالی تروریسم بر مبنای مکاتبه شماره ۱۳۲۰۳۲/م مورخ ۱۴۰۰/۱/۲۸ مرکز اطلاعات مالی؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۱۰۹۸۱۱ مورخ ۱۴۰۰/۴/۱۴؛ موضوع اعلام لزوم الکترونیکی نمودن فرآیندها و تبادل الکترونیکی اطلاعات و پاسخگویی به استعلام‌های مورد نیاز دستگاه‌های اجرایی به صورت الکترونیکی و استفاده از بستر مرکز ملی تبادل اطلاعات بر مبنای مکاتبه شماره ۲۰۰/۲۵۶۵۲ مورخ ۱۴۰۰/۲/۲۰ دبیرخانه شورای اجرایی فناوری اطلاعات وزارت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۱۶۱۹۲۲ مورخ ۱۴۰۰/۶/۱۰؛ موضوع ابلاغ مصوبه جلسه ۱۴۰۰/۴/۲۰ کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری بانک مرکزی در رابطه با لزوم ارایه شناسه شهاب به شرکت‌های منحله تا زمان ختم تصفیه؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۲۴۱۸۰۴ مورخ ۱۴۰۰/۸/۲۲؛ موضوع ابلاغ دستورالعمل اجرایی حدود ارایه خدمات بانکی به اشخاص محجور در موسسات اعتباری مصوب چهل و دومین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۸/۲۲ هیات عامل بانک مرکزی؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۳۰۰۸۳۳ مورخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۳؛ موضوع اعلام لزوم بررسی خاص حساب‌های وکالتی؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۳۳۲۴۳۲ مورخ ۱۴۰۰/۱۱/۱۱؛ موضوع ابلاغ اصلاحیه دستورالعمل شفاف‌سازی تراکنش‌های بانکی اشخاص، مصوب جلسه مورخ ۱۴۰۰/۱۰/۲۱ شورای پول و اعتبار؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۳۳۵۹۲۲ مورخ ۱۴۰۰/۱۱/۱۳؛ موضوع ابلاغ دستورالعمل نحوه مدیریت ریسک‌های مرتبط با پولشویی و تامین مالی تروریسم در روابط کارگزاری بانکی مصوب سی و پنجمین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۱۰/۰۵ کمیسیون مقررات و نظارت موسسات اعتباری بانک مرکزی؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۳۵۳۸۸۳ مورخ ۱۴۰۰/۱۲/۲؛ موضوع تاکید بر اجرای بخشنامه مربوط به حذف روگرفت مدارک شناسایی اشخاص حقیقی ایرانی؛

ـ بخشنامه شماره ۰۰/۳۷۶۹۱۱ مورخ ۱۴۰۰/۱۲/۲۴؛ موضوع ابلاغ دستورالعمل حدود و چگونگی ارایه غیر حضوری خدمات پایه به ارباب رجوع در بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی، مصوب بیست و دومین جلسه مورخ ۱۴۰۰/۱۱/۲۴ شورای‌عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پولشویی و تامین مالی تروریسم؛

بخش دوم- اقدامات مرتبط با مبارزه با پولشویی

ـ انجام اقدامات لازم در خصوص تفکیک حساب‌های سپرده بانکی غیر تجاری از حساب‌های سپرده بانکی تجاری؛

ـ بررسی و ردیابی منشا وجوه واریزی بابت سرمایه تاسیس/افزایش سرمایه شرکت‌های صرافی؛

ـ تدوین دستورالعمل اجرایی تعیین حدود ارایه خدمات بانکی به اشخاص محجور؛

ـ ردیابی منشا وجوه؛

ـ تکمیل سامانه‌های مبارزه با پولشویی؛

ـ بازرسی از شبکه بانکی کشور در ارتباط با چگونگی اجرای «دستورالعمل شفاف‌سازی تراکنش‌های بانکی اشخاص»؛

ـ بازرسی از شبکه بانکی کشور در ارتباط با چگونگی اجرای الزامات مربوط به شناسایی مشتریان؛

ـ انجام بازرسی از شبکه بانکی در اجرای سند بازرسی مبارزه با پولشویی با رویکرد ریسک محور؛

ـ بررسی تراکنش‌های درون‌بانکی بالاتر از ۵۰۰ میلیون ریال؛

ـ بررسی وضعیت تعدد حساب‌های مشتریان نزد شبکه بانکی کشور (حساب‌های مازاد)؛

ـ بررسی چگونگی ارایه خدمات بانکی به اتباع خارجی؛

ـ پیگیری اجرای الزامات مقررات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در شبکه پرداخت کشور؛

ـ رصد فعالان غیر مجاز حوزه ارزی؛

ـ بررسی چگونگی ارایه خدمات افتتاح حساب غیر حضوری از طریق برنامک‌های ارایه شده توسط شبکه بانکی کشور؛

بخش سوم- اقدامات مرتبط با مجوزهای بانکی[1]

بانک مرکزی به استناد قانون پولی و بانکی کشور، قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی و قوانین توسعه‌ای کشور، در راستای ایفای نقش خود، تقاضاها و مجوزهای تاسیس، فعالیت و تغییرات ثبتی نهادهای بازار پول را بررسی می‌نماید:

ـ اداره مجوزهای بانکی در سال ۱۴۰۰ با بررسی تقاضاهای تاسیس نهادهای جدید و ساماندهی نهادهای موجود، نسبت به صدور مجوزهای تاسیس و یا فعالیت ۱۵ تعاونی اعتبار، ۶ صندوق قرض‌الحسنه، ۷ صرافی، ۱۴ لیزینگ و تمدید مجوز ۵۲۵ مورد از نهادهای یاد شده که دارای مجوز موقت فعالیت بوده‌اند و همچنین ابطال مجوز ۳۵ صرافی، ۱ صندوق قرض‌الحسنه و ۱ شرکت تعاونی اعتبار اقدام کرد.

ـ در اجرای برنامه ششم توسعه کشور و بند (الف) ماده ۲۱ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، تغییرات نهادهای پولی شامل صورتجلسات هیات‌مدیره و مجامع عمومی پس از بررسی و انجام استعلام‌های ذی‌ربط، در صورت احراز کامل شرایط، تایید و به مراجع ثبتی ارسال می‌شود. صدور تاییدیه‌های ثبتی که عمدتا مربوط به صورتجلسات متعدد نهادهای مذکور است، در دوره مذکور ۹۱۴ فقره می‌باشد.

ـ همچنین به منظور اجرایی نمودن بند (ت) ماده ۲۱ قانون احکام دائمی توسعه کشور و جزء ۴ از بند (الف) ماده ۱۴ قانون برنامه ششم توسعه، صلاحیت حرفه‌ای ۲۸۰ نفر که به عنوان مدیرعامل و اعضای هیات مدیره بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی معرفی شده بودند، در کمیته‌های مرتبط مورد بررسی قرار گرفته و صلاحیت ۲۰۶ نفر از ایشان به تایید بانک مرکزی رسید.

ـ نتیجه بررسی‌ها و اقدامات صورت گرفته در اداره مجوزهای بانکی در راستای تکالیف مقرر، نشان دهنده انجام مکاتبات متعدد در زمینه تقاضای تاسیس، صدور مجوز فعالیت، ساماندهی نهادهای بازار پولی، تمدید مجوز فعالیت و نیز تعلیق و ابطال مجوزهای صادره بود و برای دوره موردنظر منجر به صدور مجوزها به شرح مندرج در بند اول شد.

ـ در سال ۱۴۰۰، مجموعا تعداد ۲۷ مجوز فعالیت شعبه و ۵۸۶ مجوز فعالیت باجه برای بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی نیز صادر شد.

ـ با افزایش سرمایه بانک‌های مسکن، پست بانک، توسعه تعاون و دی از محل (مازاد ناشی از تجدید ارزیابی دارایی‌ها)، ملی از محل (بند (ز) تبصره ۵ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۰)، پاسارگاد از محل (سود انباشته ناشی از تسعیر ارز)، رفاه کارگران از محل (آورده نقدی سهامداران و مازاد تجدید ارزیابی دارایی‌ها)، کارآفرین از محل (مطالبات و آورده نقدی سهامداران)، توسعه تعاون از محل (بند (و) تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۹)، خاورمیانه از محل (سود انباشته) و گردشگری از محل (آورده نقدی صاحبان سهام) پس از انجام تشریفات اداری مرتبط، موافقت گردید.

۱- میان زمان اخذ مجوز بانک‌ها و موسسات اعتباری از بانک مرکزی با زمان ارسال خلاصه دفترکل استاندارد آنها برای درج در آمارهای پولی و مالی کشور فاصله وجود دارد.

جدول ۱۵-۱۸-تعداد مجوزهای صادره، تمدید و ابطال شده برای نهادهای فعال در بازار غیر متشکل پولی در سال ۱۴۰۰(۱)

	مجوز اولیه		تمدید مجوز	جمع	ابطال/ تعلیق مجوز
	مجوز تاسیس	مجوز فعالیت			
تعاونی اعتبار	۷	۸	۱۱۵	۱۳۰	۱
صندوق قرض‌الحسنه	۱	۵	۲۷	۳۳	۱
واسپاری(لیزینگ)	۹	۵	۳۳	۴۷	۰
صرافی	۳	۴	۳۵۰	۳۵۷	۱۰۰
جمع	**۲۰**	**۲۲**	**۵۲۵**	**۵۶۷**	**۱۰۲**

۱- با صدور مجوز تاسیس، امکان ثبت و ایجاد نهادهای مذکور و با صدور مجوز فعالیت، امکان فعالیت آنها میسر می‌شود.